

Muqeddes Kitab

Tewrat 29-qisim

«Yoél»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Tewrat 29-qisim

«Yoél»

(Yoél peyghemberning kitabi)

Kirish söz

Yézilghan waqti

Yoél peyghemberning yashighan waqti yaki uning kim ikenliki toghrisida éniq melumat yoq. Biraq uning qisqighina kitabidiki bezi yip uchliri bizge shuni körsitiduki, u belkim Israilning «jenubiy padishahliqi»ning padishahi Yoash textke olturghan yillarda (miladiyedin ilgiriki 835-796 yillar) bu kitabni yazghan. Yoél öz kitabida kahin-peyghember Zekeriyaning öltürülüş weqesi toghrisida daritip toxtilidu. Yoash padishah Zekeriya peyghemberning özi qilghan tenbihige chidimay uni ibadetxanidiki «**aywan bilen qurbangah otturisida**» öltürgen («2Tar.» 24:21 hem «Mat.» 23:35ni körüng). Yoél peyghember: Kahinlar del mushu yerde Xuda aldida yiqilip, xelq üçün «yigha-zar kötürüp» rehim tilishi kérek, deydu. Mushundaq dualawetni küchlük tekitlishige qarighanda, Yoélning özi kahin (muqeddes ibadetxanida ishleydighan, mexsus «qurbanliq qilghuchi» xizmetkar) bolushi mumkin idi.

Arqa körünüshi

Chéketke apiti Pelestin zéminigha chüshti. Bundaq bir apetni körüp baqmighan kishiler bu hasharetler chiqarghan wehime hem weyranchiligni tesewwur qilalmaydu. Bezide ular shunche zor top bolup uchiduki, kündüzde quyash nurini, kéchide ay-yultuzlarni tosüp jahanni qarangghuluq qaplaydu. Ular melum bir jaygha chüshse, birer minuttin kéyin, yapyéshil, baraqsan étiz-baghlarni chöl-bayawangha aylanduridu; hetta derexler qowzaqliridinmu yalingachlinidu, hemme jay qaqshal bolidu. Démisimu bir déhqan üçün bu tolimu zor balayı'apet bolidu.

Mushu apetler birnechche yil dawamlashqan bolushi mumkin (2:25), netijide xelqning bir qismi jan béqish üçün özlirini qulluqqa satqan bolushimu mumkin (3:6). 1-bab, 4-ayettin körelymizki, apet peqet chongayghan hasharetler bilenla toxtap qalmighan; belki chéketkiler uchup barghanliki jaylarda tuxumlarni tughup mangghanidi. Lichinkiler tuxumdin törelgende, herbir ösüş basquchida turghan lichinkiler udul kelgen gül-giyahlarni weyran qilatti. Bu apet élip kelgüchi «**chishligüchi qurt**»lar, «**chéketke lichinkiler**», «**weyranchi qurt**»lar bolsa chéketkilerning bir qanche xil nesli bolushimu yaki hemmisi öz aldigha ayrim-ayrim nesil bolushimu mumkin idi.

Yoél peyghember éniq köriduki, bu apetler «tasadipiyliqtin bolghan» emes; Xuda Musa peyghember arqiliq Israil bilen tüzgen ehde boyiche, Isaillar Özige asiqliq qilsa, U ularning üstige herxil apetler we awarichiliklerni ewetidu. Yoél peyghember öz xelqini acharchiliqtin dad-zar kötürüwatqan haywanlardin ibret élishqa ündehydu. Uning sözidin: «Héch bolmighanda haywanlar Xudagha nida qilishni bilidiken, silerchu?» dégen hejwi, kinayilik mene chiqidu.

U xelqining peqet ikki xil gunahini alahide tilgha alidu: —

- (1) Mestlik (1:5) — u haraqkeshlarni yigha-zar qilishqa chaqiridu, chunki ulargha ichküdek sharab yoq idi.
- (2) Bigunah qan töküsh (3:21).

Shunga xelq qaysi gunahlarga patqanliqini özliri éniq bilgen bolsa kérek. Yoél kahnlar arqiliq pütün xelqni bir mezigil roza tutushqa, dua qilishga chaqiridu. Mushu roza-duadin héchkim sirtta qalmasliqi kérek idi — hetta émitilidighan bowaqlarnimu öyde qaldurmasliq, toy qiliwatqan qiz-yigitler toy tebrikleshirini tashlap qoyup ibadetxanigha kélishi zörür idi.

Xudaning apettin qutquzushi toghruluq wedisi 2-bab, 18-27-ayette bérilidu. Xuda chéketkilerdin terkib tapqan Özining mushu «qoshuni»ning yérimini Ottura Déngizgha, yérimini sherqtiki «Ölük Déngiz»gha püwleydu, andin xelqning ziraetlirini eslige keltüridu, hetta chéketkiler yewetken «israp bolghan» yillarni eslige keltüridu. Xelq peyghemberning chaqiriqi boyiche Xudagha nida qilip Uning yénigha qaytti, andin Xuda wedisi boyiche chéketkilerni yoqitip, xelqini qutquzdi. Eger xelq shundaq towa qilmighan bolsa, Xuda shundaq qilmighan bolatti, elwette; shundaqla ularning towa qilishi bilen bolghan netije Yoél éytqinidek shunche beriketlik bolmighan bolsa, undaqta Yoél hergiz «peyghember» dep étirap qilinmighan bolatti. «Yoél peyghember» dégen kitabning qolimizda hazirghiche bolushi buninggha ispat bolidu.

Yoélning sözlirining heqiqet bolghanliqini öz dewridikilerge testiqlitish üçün hem «Perwerdigarning küni»de bolidighan jazalargha misal bolush üçün, Xuda peyghembirige Tur shehiri, Zidon rayoni hem Filistiylerge eyni waqitta bérighan jazaliri toghruluq bir béshareet béridu. Ular (Tur, Zidon, Filistiyler) Xudaning xelqini, ibadetxanisini bulap, oljini öz butlirigha béghishlighan hem Israildin élip kélingen qullar bilen soda qilghan (3-bab, 4-8-ayet). Bu qullar acharchiliqtin özlirini qulluqqa sétishqa mejbur bolghan ademler bolushi mumkin. Yoél shu yerdiki kishiler toghruluq: «Del shundaq bir ish, yeni özlirini qulluqqa sétishqa mejbur bolushi ularning béshigha chüshidu» dégendek béshareet béridu. Tarixta bu ishlarning qachan we qandaq yüz bergenlikini bilmeymiz. Biraq ishlarning heqiqeten yüz bergenlikige jezm qilalaymiz. Chunki eger bu ishlar yüz bermigen bolsa, Yoél hergiz «peyghember» dep étirap qilinmighan bolatti, uning ushbu yazmisimu Tewrat yazmiliri qatarigha hergiz kirgüzülmigen bolatti.

Biraq peqet Israilghila emes, belki her dewrdiki herbir el üçün «Yoél peyghember» dégen kitapta téximu ulugh, téximu wezinlik bir söz-agah bar. Hezriti Yoél hemmini yalmaydighan, jahanni qarangghuluqqa salidighan, bu top-top dehshetlik hasharetlerge qarap, bu ishning özi kelgüside Xudaning ulugh hem dehshetlik, hemmini soraydighan qiyamet küni, yeni «Perwerdigarning küni»din béshareet bérighanliqini körüp yetti. Shu künide chéketkilerdin téximu küchlük, téximu wehimilik bolghan, weyran qilghuchi bir qoshun Öz xelqining zéminigha yene tajawuz qilidu. Béshareet boyiche bu qoshun jin-sheytanlar teripidin küchlendürüldü. Bashqa peyghemberlerning kitabliiri boyiche, bu «dejjal» (Sheytanning wekil)ning qoshuni bolidu. Ayan boliduki, Yoélning dewridikilerning «Perwerdigarning küni» toghruluq azraq xewiri bar. Biraq uning qérindashlirining köpinchisi shu kün toghrisida: «Xuda hemme butperes kapir ejnebiy ellerni qattiq uridu, “Xudaning xelqi bolghan bizler”

«Yoél»

kötürülimiz» dégen irqchi, bimene milletchi köz-qarashta bolghanidi. Ular: «Biz hezriti Ibrahimning (jismaniy) nesli bolghandin kéyin, Xuda bizge bext ata qilishi zörür» dep oylishi mumkin. Biraq Tewrattin herbir oqurmenge ayanki, hezriti Ibrahimgha wede qilinghan beriketlerge miras bolush üçün, uning ewladliri hezriti Ibrahimning étiqadliq, heqqaniy izlirini basmisa, bu wediler bikar bolidu.

Shunga Yoél ulargha éytidu — «**bu weyranchiliq élip kélidighan bir kün**» — peqet butperes kapirlar üstigila emes, belki Israilning Xudadin yiraqlashqinidin ularning üstigimu chüshidu. Biraq Öz künide Xuda Yoélning xelqini chéketkilerning apitidin qutquzghandek, shu künidimu qutquzulush mumkinchiligi bolidu. Gunahtin yénip «**Perwerdigarning namini chaqirip nida qilghanlarning hemmisi qutquzulidu**» — yeni tajawuzchi qoshundin qutquzulidu. Axirgha bérip, Xuda bilen qarshilishidighan bu qoshun weyran qilinidu. Hem tinch-amanliq hem awatliq awwal «hemme gunahliridin paklandurulghan bir Israil»gha ata qilinidu, andin ular arqiliq pütün dunyagha yetküzulidu — chünki Xuda «**Öz Rohimni barliq et igiliri üstige quyimen**» dégen meqsitini Yoél arqiliq bizge jakarlighan (2:28).

Terjimimizde biz Tewratshunslarning tetqiqirliridin, bolupmu Yehudiy alim «Doktor Arnold Fruxténbaum» hem engliyelik alim Dawut Priyorlarning eserliridin paydilanduq.

Mezmun: —

- (1) 1-bab: Chéketke apiti Perwerdigarning künige bésharet béridu
- (2) 2-bab: Chéketkilerning weyranchiliqi
- (3) 3-bab, 1-16: Perwerdigar ellerning üstige höküm chiqiridu
- (4) 3-bab, 17-21: Perwerdigar «Yehoshafat jilghisi»da barliq ellerning üstige hökümini chiqiridu

.....

Yoél

Chéketke apiti Perwerdigarning künige béshareet béridu

1¹ Perwerdigarning Pétuélning oghli Yoélgha chüshken sözi: —

2² «I qérilar, anglanglar;

Zéminda barliq turuwatqan hemmeylen, qulaq sélinglar;

Öz künliringlarda yaki ata-bowiliringlarning künliridimu shundaq bir ish bolup baqqanmu?

3³ Baliliringlarga shuni éytip béringlar,

Baliliringlar öz balilirigha éytsun,

Ular mu kéler dewrge éytsun: —

4⁴ «Chishligüchi qurt» qaldurghanni chéketke yep boldi,

Chéketke qaldurghanni chéketke lichinkiliri yep boldi,

Chéketke lichinkiliri qaldurghanni «weyranchi qurt»lar yep boldi.

5⁵ Ey, haraqkeshler, oyghinip qattiq yighlanglar,

Huwlishinglar, i sharab ichküchiler,

Yéngi sharab tüpeylidin —

Chünki u aghzingdin élip tashlandi.

6⁶ Chünki bir xelq, küchlük, sansizlighan xelq,

Zéminim üstige bésip keldi;

Uning chishliri bolsa shirning chishliri,

Uningda shirning hinggang chishliri bardur;

7⁷ U Méning üzüm tallirimni weyrane qiliwetti,

Enjür deriximning qowzaqlirini siyriwetti,

Ular ni yalingachlap, tashliwetti;

Ular nung shaxliri aqliwétildi.

8⁸ Yashliqidiki éri üçün matem tutup böz kiyimlerge oranghan newjuwande k qattiq pighan chékinglar;

9⁹ Perwerdigarning öyi «ashliq hediye»din hem «sharab hediye»lerdin mehrum qilindi;

Kahinlar, yeni Perwerdigarning xizmetchiliri matem tutidu.

10¹⁰ Étizlar chölderep ketti,

Zémin matem tutidu;

Chünki ziraetler ghazan boldi,

Yéngi sharab qurup ketti,

Zeytun méyi qaghjiridi.

11¹¹ Hey déhqanlar, uyulunglar;

Bughdaylar hem arpilar üçün yalwurunglar, i üzümchiler,

Chünki étizlarning hosulliri qurup ketti.

12¹² Üzü m téli qaghjirap ketti,

Enjür derixi soliship qaldi,

Anar derixi, xorma palmisi hem alma deriximu,

1:4 «Chishligüchi qurt»lar... «weyranchi qurt»lar — «chéketke lichinke» we «weyranchi qurt»lar bolsa belkim chéketkining ösüsh jeryanidiki üç xil shekli, bolmisa üç xil bashqa ziyandash hasharetler bolushi mumkin.

1:9 «ashliq hediye»din hem «sharab hediye»ler... — «ashliq hediye»ler hem «sharab hediye»ler adette «köydürme qurbanliq»lar hem «teshekkür qurbanliq»lirining üstige quyulatti. «kahinlar, yeni Perwerdigarning xizmetchiliri» — «kahin» muqeddes ibadetxanida puqralar üçün mexsus qurbanliqni köydürgüchi kishi.

Daladiki barliq derexler soliship ketti;

Berheq, shadliqmu adem balilirida soliship ketti.

¹³ Bélinglarni baghlanglar, peryad oqunglar, i kahinlar;

Huwlanglar, i qurbangahning xizmetchiliri;

Kéchiche böz kiyimlarni kiyip düm yétinglar, i Xudaning xizmetchiliri;

Chünki Xudayinglarning öyidin «ashliq hediye» hem «sharab hediye» üzülüp qaldi.

¹⁴ «Roza tutayli» dep Xudagha mexsus bir mezigilni aytinglar,

Jamaetke mexsus yigihilimiz, dep jakarlanglar;

Aqsaqallarni, zéminda turuwatqanlarning hemmisini Perwerdigar Xudayinglarning öyige yighip, Perwerdigargha nale kötürünglar!

¹⁵ «Ah, shu kün!

Chünki Perwerdigarning küni yéqinlashti,

U Hemmige Qadir teripidin halaket bolup kélidu..

¹⁶ Mana, ghiza köz aldimizdin élip tashlandi emesmu?

Shadliq, xushalliq Xudayimizning öyidin élip tashlandi emesmu?

¹⁷ Uruqlar topa-chalmilar astida chirip ketti,

Ambarlar xarabileshti,

Boghuzxanilar ghulap chüshti;

Chünki ziraetler ghazang boldi.

¹⁸ Charpaylar shundaq hörkiriship ketti!

Kala padiliri patiparaq boldi,

Otlaqni tapalmighach;

Qoy padilirimu özi «gunahimiz bar» dégendek meyüslendi;

¹⁹ Ah, Perwerdigar, nida qilimen Sanga;

Chünki ot yalqunliri janggaldiki ot-chöplarni yewetti,

Yalqun daladiki barliq derexlerni köydürüwetti.

²⁰ Daladiki haywanlarmu Sanga nida qilidu,

Chünki ériq-östengler qurup ketti,

Ot-yalqun janggaldiki ot-chöplarni yewetti.

Chéketkilerning weyranchiligi

2¹ Zion téghida kanay chélinglar,

Muqeddes téghimda agah signalini anglitinglar;

Zéminda turghuchi hemmeylen dir-dir titrisun;

1:13 «Xudayinglarning öyi» — muqeddes ibadetxanani körsitidu.

1:14 Yo. 2:12-15

1:15 «U shu kün Hemmige Qadir teripidin halaket bolup kélidu» — mushu söz Yoélgha zamandash Yehudiy xelqining köpinchisini chöchitidighan alahide gep. Ular: ««Perwerdigarning küni» biz Yehudiy xelqige nijatni élip kélidu, herbir bashqa milletke halaketni élip kélidu» dep oylaytti. Yoél peyghember shu küning herbir gunahkar ademege (meyli Yehudiy bolsun, Yehudiy bolmisun) halaket élip kélidu, dep jakarlaydu.

1:15 Yesh. 2:9-22; 13:6

1:16 «Xudayimizning öyi» — muqeddes ibadetxanani körsitidu, elwette.

1:18 «Charpaylar shundaq hörkiriship ketti! Kala padiliri patiparaq boldi, otlaqni tapalmighach; qoy padilirimu özi «gunahimiz bar» dégendek meyüslendi» — hetta charwilar, daladiki haywanlar Xudagha nida kötürwatqangha oxshaydu (20-ayetnimu köring). Némishqa emdi Xudaning xelqi Uninggha héch dua qilmaydu?

Chünki Perwerdigarning küni kélidu, u yéqindidur.

² U kün bolsa qarangghu hem sür kün,
Bulutlar qaplanghan hem qapqarangghu zulmet kün, — tang seher taghlar üstige yéyilghandek,
Zor hem küchlük bir xelq kélidu;
Ulargha oxshash bolghuchilar bolup baqmighan,
Ulardin kéyinmu, dewrdin-dewrge yene bolmaydu.

³ Ularning aldida köydürgüchi ot mangidu,
Ularning keynide bolsa bir yalqun köydürüp ötidu;
Kélishitin burun zémin «Éren baghchisi»dek,
Biraq ularning tapini tegkenden kéyin gül-giyahsiz chöl-bayawan bolidu;
Berheq, ulardin héchnéme géchip qutulalmaydu.

⁴ Ularning qiyapiti atqa oxshaydu,
Atliq leshkerdek chapidu.

⁵ Jeng harwiliri güldürligendek sada bilen ular tagh choqqiliridin sekrep ötidu;
Paxalni paraslap köydürgen ot awazidek taraslap mangidu,
Debdebilik sep tüzep turghan küchlük qoshundek yüridu,

⁶ Ularning aldida eller qattiq azablinidu,
Hemme chiray tatirip kétédu.

⁷ Ular palwanlardek yügüridu;
Jengchilerdek sépildin artilip ötidu;
Hemmisizi öz aldigha qarap yürüş qilidu;
Seplirini héch buzmaydu.

⁸ Héchqaysisi öz qérindishini qistimaydu;
Herqaysisi öz yolida mangidu;
Qorallargha étilsimu, yarilanmay ötüp mangidu;

⁹ Sheherning hemme yérigé chépushidu;
Sépil üstide yügürüp yüridu;
Öylerge yamiship chiqidu;
Dérizilerdin oghridek kiridu.

¹⁰ Ular aldida yer-zéminni titrek basidu,
Asmanlar tewrinip kétédu;
Quyash hem ay qarangghuliship kétédu,
Yultuzlar julasini qayturuwalidu.

¹¹ Perwerdigar Öz qoshuni aldida awazini qoyuwétidu,
Chünki Uning bargahi payansizdur;
Uning sözini orunlighuchi küchlüktur;
Chünki Perwerdigarning küni ulugh, intayin dehshetlikdur;
Kim uni kötörelisun?

¹² Biraq hetta hazirmu, — deydu Perwerdigar,

2:1 «Zion téghida kanay chélinglar» — «Zion» yaki «Zion téghi» — Yérusalém shehiri, jümlidin muqeddes ibadetxana jaylashqan taghdur. «Zion» belkim «körünerlik» dégen menide. U daim Xudaning Öz xelqige himaye bolghinigha simwol bolidu. «kanay chélinglar» — ibranii tilida «burgha chélinglar».

2:1 Yo. 1:15; Zef. 1:14, 15

2:8 «Qorallargha étilsimu, yarilanmay ötüp mangidu» — birnechche xil terjimisi bolushi mumkin. Ibraniy tilini chüshinish tes.

2:10 Yesh. 13:10; Ez. 32:7; Yo. 2:31, 3:15

2:11 Yer. 30:7; Am. 5:18; Zef. 1:15

— Chin könglünglar bilen, rozilar bilen, yighilar bilen matem tutup Méning yénimgha qaytip kélinglar;

¹³ Kiyim-kéchikínglarni emes, belki yürek-baghrínglarni tilip,
Perwerdigar Xudayinglarning yénigha qaytip béringlar;
Chünki U méhir-shepqetlik hem rehimdil,
Asan ghezeplenmeydu, zor méhir-muhebbetliktur,
Yamanliqtin yanidighan Xudadur..

¹⁴ Kim bilidu, U jazalashtin yénip, rehim qilip birer beriketni,
Perwerdigar Xudayinglarga sunghudek birer «ashliq hediye» hem «sharab hediye»ni qaldurup kétemdu téxi?

¹⁵ Zion téghida kanay chélinglar,
«Roza tutayli» dep Xudagha mexsus bir mezigilni ayinglar,
Jamaetke mexsus yighilimiz, dep jakarlanglar;..

¹⁶ Elni yighinglar, jamaetni paklandurunglar,
Aqsaqallarni jem qilinglar, balilarni, émiwatqanlarnimu yighinglar;
Toy qiliwatqan yigit öz öyidin,
Yatliq bolidighan qiz hujrisidin chiqsun;

¹⁷ Kahinlar, yeni Perwerdigarning xizmetchiliri aywan bilen qurbangah otturida yigha-zar kötürsun,
Ular éytsunki, «I Perwerdigar, Öz xelqingge ichingni aghritqaysen,
Öz mirasingni xorluqtin saqlap,
Ular ni ellerge söz-chöchek bolushqa qoymighaysen;
El-yurtlar arisida: «Ular ni Xudasi qéni?» déyilmisun»..

¹⁸ Andin Perwerdigar Öz zéminigha otluk muhebbitini,
Öz xelqige rehim-shepqetni körsetti;

¹⁹ Perwerdigar jawaben Öz xelqige mundaq dédi: —
«Mana, Men silerge bughday, yéngi sharab we zeytun méyini ewetimen,
Siler bulardin qandurulisiler;
We Men silerni qaytidin eller arisida shermende qilip qoymaymen;

²⁰ Hem shimaldin kelgüchini silerdin yiraq qilip,
Uning aldi qismini sherqiy déngizgha,

2:12 Yer. 4:1

2:13 «Kiyim-kéchikínglarni emes, belki yürek-baghrínglarni tilip,...» — kona zamanlarda qattiq qayghu-hesret ni bildürüş üçün xeqler kiyimlirini yirtatti.

2:13 Mis. 34:6; Zeb. 86:15; Yun. 4:2

2:14 Yun. 3:9

2:15 «kanay chélinglar» — ibranii tilida «burgha chélinglar».

2:15 Yo. 1:14

2:16 «Elni yighinglar, jamaetni paklandurunglar» — mushu «paklandurush» belkim herbir ademni Musa peyghemberge chüshürülen muqeddes qanunda békitilgen herbir haram nersidin ayriwétish dégenliktur. «Toy qiliwatqan yigit öz öyidin, yatliq bolidighan qiz hujrisidin chiqsun» — «Qan.» 20:7, 24:5 bilen selishtursaq, weziyetning jiddiyliqi téximu éniq körünidu.

2:17 «Ibadetxanidiki aywan bilen qurbangah otturida yigha-zar kötüringlar» — némishqa ashu jayda shundaq qilish kérek? Pikrimizche, bu emr bir nechche yil ilgiriki bir weqe bilen zich munasiwetlik, yeni Yehudaning padishahi Yoash Zekeriya dégen kahin-peyghemberni del ashu yerde öltürüwetken («2Tar.» 24:21 hem «Mat.» 23:35ni körüng). «Öz mirasingni xorluqtin saqlap...» — «Perwerdigarning mirasi» mushu yerde, shübhisizki, öz xelqini körsitidu.

2:17 Zeb. 42:10; 79:10; 115:2

2:19 «Andin Perwerdigar ... rehim-shepqtini körsetti 18-ayet... Öz xelqige mundaq dédi: ...» — qarighanda xelq Xudaning sözi boyiche dua-tilawet qilghan, Xuda derweqe ularning duasigha hazir jawab béridu.

—Bezi alimlar bu sözlerni: «Andin Perwerdigar ... rehim-shepqtini körsitidu... berheq mundaq deydu: ...» dep terjime qilidu.

Keyni qismini gherbiy déngizga qoghliwétimen;
 Uni chöl bir zémingha heydiwétimen;
 Uning sésiqlıqı purap turidu,
 Pasiq hidi chiqidu;
 Chünki u «chong ishlarni qilghuchimen» dep özini ulugh qilmaqchi bolidu..

²¹ Qorqma, i zémin;
 Shadlinip xushal bol;
 Chünki Perwerdigar ulugh ishlarni qilghan..

²² I daladiki haywanlar, qorqmanglar;
 Chünki chöllüktiki ot-chöpler berq urmaqta;
 Derex méwisini bermekte,
 Enjür derixi, üzüm téli toluq hosul béridu.

²³ Hem siler, Zionning baliliri, shadlinip Perwerdigar Xudayinglardin xursen bolunglar;
 Chünki U heqqaniylik boyiche silerge «awwalqi yamghurlar»ni béridu;
 U silerge höl-yéghin béridu,
 Yeni bashta bolghandek «awwalqi yamghurlar» hem «kéyinki yamghurlar»ni yaghduridu..

²⁴ Xamanlar bughdaygha tolghan bolidu,
 Idish-küpler yéngi sharab hem maylarga tulup tashidu.

²⁵ We Men silerge chéketkiler, chéketke lichinkiliri, «weyranchi qurt»lar, «chishligüchi qurt»lar,

Yeni Men aranglarga ewetken ulugh qoshunum yégen yillarni qayturup bérimen;

²⁶ Siler bolushiche yep, qandurulisiler,
 Shuningdek silerge karamet ishlarni körsetken Perwerdigar Xudayinglarning namini medhi-yileysiler;
 Shuning bilen Méning xelqim hergiz yene xijaletke qalmaydu.

²⁷ Siler Méning Israil ichide turghanliqimni,
 Shundaqla Menki Perwerdigar silerning Xudayinglar ikenlikimni,
 Mendin bashqa héchkim bolmaydighanliqini bilisiler;
 Shuning bilen Méning xelqim hergiz yene xijaletke qalmaydu.

²⁸ Hem kéyin, Men Öz Rohimni barliq et igiliri üstige quyimen;
 Silerning oghul-qizliringlar bésharet béridu,
 Qériliringlar alamet chüshlerni köridu,
 Yigitliringlar ghayibane alamet körünüshlerni köridu;

2:20 «Hem shimaldin kelgüchini silerdin yiraq qılıp,...» — «shimaldin kelgüchi» bolsa belkim birla waqıtta bizge ikki bésharetni teng körsitip béridu. Birinchidin, Yoél peyghemberning zamanidiki, shimaldin kelgen «chéketke qoshuni»ni körsitidu; ikkinchidin, axirqi zamandiki, shimaldin kélidighan, Israil xelqige hujum qilidighan, Sheytan qozghaydighan chong bir qoshunnimu körsitidu. «Qoshumche söz»imiznimu körüng. «Uning aldi qismini sherqiy déngizgha, keyni qismini gherbiy déngizgha...» — «sherqiy déngiz» «Ölük Déngiz»ni, «Gherbiy Déngiz» «Ottura Déngiz»ni körsitidu. «Chünki U Perwerdigar chong ishlarni qilghuchimen...» — bashqa birxil terjimisi «Chünki U (Perwerdigar) ulugh ishlarni qiliwatidu» (21-ayettikidek).

2:21 «Chünki Perwerdigar ulugh ishlarni qilghan» — yaki «chünki Perwerdigar ulugh ishlarni qiliwatidu».

2:23 «Chünki U heqqaniylik boyiche silerge «awwalqi yamghurlar»ni béridu» — bashqa birxil terjimisi: «Chünki U silerge «heqqaniyliqni ögetküchi»ni ewitidu, höl-yéghin béridu». Ikki terjimisi belkim teng inawetlik bolushi mumkin; undaqta «heqqaniyliqni ögetküchi» Qutquzghuchi-mesihni körsitishi kérek bolidu. «U silerge höl-yéghin béridu, yeni bashta bolghandek «awwalqi yamghurlar» hem «kéyinki yamghurlar»ni yaghduridu» — «awwalqi yamghurlar» (yaki «deslepki yamghurlar») Qanaanda 10-ayda yaghidu we uning wasitisi bilen tupraq yumshutilip, yer heydesh andin uruq chéchish mumkin bolidu. «Kéyinki yamghurlar» Israilda 3- yaki 4-ayda yéghip, etiyazliq ziraatlerni pishurush rolini oynaydu. Shunga herbir déhqan «kéyinki yamghur»gha teshnadur, uni bek qedirleydu.

2:25 Yo. 1:4

2:28 «Silerning oghul-qizliringlar bésharet béridu» — yaki «silerning oghul-qizliringlar peyghemberlik qilidu».

2:28 Yesh. 44:3; Ez. 39:29; Ros. 2:17

²⁹ Berheq, shu künlerde qullar üstigimu, dédekler üstigimu Rohimni quyimen.

³⁰ Men asmanlarda, zéminde karametlerni,
Qan, ot, is-tütek tüwrüklirini körsitimen.

³¹ Perwerdigarning ulugh hem dehshetlik küni kelmigüche,
Quyash qarangghuluqqa,
Ay qangha aylandurulidu..

³² Hem shundaq emelge ashuruliduki,
Perwerdigarning namini chaqirip nida qilghanlarning hemmisi qutquzulidu;
Chünki Perwerdigar déginidek, Zion téghida hem Yérusalémnda,
Hemde Perwerdigar chaqirmaqchi bolghan «qaldisi»lar üçhün qutquzush-nijat bolidu..

Perwerdigar ellerning üstidin höküm chiqiridu

3 ¹ Chünki mana, shu künlerde, shu peyitte,
Men Yehuda hem Yérusalémni asarettin qutuldurup, azadliqqa érishtürginimde,

² Men barliq ellernimu yighip,
Ularini «Yehoshafat jilghisi»gha chüshürimen;
Shuning bilen ularning xelqimni eller arisigha tarqitiwetkenlikidin,
Zéminimni bölüp parchilivetkenlikidin,
Ularini ashu yerde Méning mirasim, yeni xelqim Israil tüpeylidin soraqqa tartimen..

³ Uning üstige ular Méning xelqimni dogha tikip chek tashlighan;
Bir yigitni bir pahishe ayalgha almashturghan,
Bir qizni «sharab ichimiz» dep sharab üçhün almashturghan.

⁴ Hey, Tur hem Zidon, Filistiyneng barliq rayonliri, Men silerni néme qiliptimen?
Siler Mendin öch almaqchimusiler?
(Biraq Mendin öch alimiz désenglar, öchni tézla öz béshinglarga qayturup bérimen!).

⁵ Kümüşlirim, altunlirimni buliwalghininglar tüpeylidin,
Güzel göherlirimni öz butxaniliringlarga aparghininglar tüpeylidin,

⁶ Yehuda baliliri hem Yérusalémning balilirini öz chégrasidin yiraq qilmaq üçhün ularni Gré-
klarga sétiwétkinginlar tüpeylidin,

⁷ Mana, Men ularni siler sétiwetken jayda ornidin turghuzimen,
Hemde qilghininglarni öz béshinglarga qayturimen.

⁸ Oghul-qizliringlarni Yehuda balilirining qoligha sétiwétimen,
Ular shularni yiraqtiki bir elge, yeni Shabiyaliqlarga sétiwétidu;
Chünki Perwerdigar söz qilghan..

2:31 Yo. 2:10, 31; 3:15; Yesh. 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Weh. 6:12-13

2:32 «Perwerdigar chaqirmaqchi bolghan «qaldisi»lar...» — yaki «Perwerdigar chaqiriwatqan «qaldisi»lar...». «Perwerdigarning «qaldisi» — Tewratta, peyghemberlerning yazmilirida köp körüldighan téma yaki mawzudur. Israil xelqining hem ellerning köp qismi Xudadin yiraqlaship ketken bolsimu, ular arisida Xudaning méhir-shepqiti bilen, Özige sadiq bir «qaldisi»ning haman herdaim tépildighanliqi körsitilidu.

2:32 Ob. 17; Rim. 10:13

3:2 «Men barliq ellernimu yighip,... shuning bilen ularning xelqimni eller arisigha tarqitiwetkenlikidin, ... ularni... xelqim Israil tüpeylidin soraqqa tartimen» — «eller» bolsa yat eller, Yehudiy emesler. «Yehoshafat jilghisi» — «Yehoshafat» — «Yah» (Perwerdigar) sotlaydu» dégen menide. U belkim Yérusalém shehirining sherqi teripidiki «Kidron jilghisi»ni körsitidu (Yérusalém hem «Zeytun téghi» arisida).

3:4 «Hey, Tur hem Zidon,...» — «Tur» bolsa Liwandiki eng chong port hem qudretlik sheher, Zidon uning etrapidiki rayon.
3:8 «Ular shularni yiraqtiki bir elge, yeni Shabiyaliqlarga sétiwétidu» — «Shabiyaliqlar» «Shéba» dégen rayondikiler bolushi mumkin.

Perwerdigar «Yehoshafat jilghisi»da barliq ellarning üstige hökümni chiqiridu

⁹ Shuni eller arisida jakarlanglarki,

«Jengge teyyarlininglar,

Palwanlarni qozghanglar,

Jengchilarning hemmisi yéqinlashsun,

Jengge hazir bolsun;

¹⁰ Sapan chishlirini qilich qilip,

Orghaqliringlarni neyze qilip soqushunglar;

Ajiz ademmu: «Men küchlük» désun;

¹¹ Etraptiki hemme eller, tézdin kélinglar,

Hemminglar shu yerge jem bolunglar!.

«Özüngning küchlükliringni ashu yerge chüshürgeysen, ah Perwerdigar!».

¹² «Eller qozghilip «Yehoshafat jilghisi»gha kelsun;

Chünki Men shu yerde olturup etraptiki hemme ellerni soraqqa tartimen.

¹³ Orghaqni sélinglar,

Chünki ziraet pishti;

Kélinglar, chüshüp cheylenglar,

Chünki sharab kölchekliri liq tushuqtur,

Idish-küpler tolup tashidu.

Chünki ularning rezilliki zordur».

¹⁴ Ah, nurghun, nurghun kishiler «Qarar jilghisi»da!

Chünki Perwerdigarning küni «Qarar jilghisi»gha yéqinlashti.

¹⁵ Quyahsh hem ay qarangghuluship kétidu,

Yultuzlar öz julasini qayturuwalidu.

¹⁶ Perwerdigar Ziondin hörkireydu,

Yérusalémdin awazini qoyuwétidu;

Asmanlar, zéminlar silkinidu;

Lékin Perwerdigar Öz xelqige bashpanah,

Israil balilirigha küch-himaye bolidu.

Perwerdigar Zionni Öz makani qilidu

¹⁷ Shuning bilen siler Menki Perwerdigarning silerning Xudayinglar ikenlikimni,

Öz muqeddes téghim Zionda turidighanliqimni bilisiler;

Yérusalém pak-muqeddes bolidu,

Uningdin héch yat ademler yene ötmeydu.

¹⁸ Hem shu küni emelge ashuruliduki,

Taghlar yéngi sharabni témitidu,

3:11 «Özüngning küchlükliringni ashu yerge chüshürgeysen, ah Perwerdigar!» — bu sözler 2:1-11diki we «Yesh.» 13:3-5diki sözlerge munasiwetlik bolushi kérek. «Yesh.» 13:3-5diki izahatlarnimu körüng.

3:13 «Orghaqni sélinglar, chünki ziraet pishti; kélinglar, chüshüp cheylenglar, chünki sharab kölchekliri liq tushuqtur... chünki ularning rezilliki zordur» — mushu buyruq belkim Xudaning «küchlükliri», yeni perishtilerge éytilidu («Weh» 14:17-20ni körüng).

3:13 Weh. 14:15

3:15 Yo. 2:10, 3:4, 15; Yesh.13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Weh. 6:12-13

3:17 «Uningdin héch yat ademler yene ötmeydu» — dégen söz belkim: (1) héch tajawuzchi yene Yérusalémni buzmaydu, we (2) Yérusalémni bulghghudek héchqandaq butperes adem uningdin yene ötmeydu, dégen ikki menini körsitishi mumkin.

3:17 Weh. 21:27

Döng-égizliklerdin süt aqidu,
Yehudadiki barliq ériq-östenglerde liq su aqidu;
Perwerdigarning öyidin bir bulaq chiqidu,
Shittim jilghisini sughiridu..

¹⁹ Misir bolsa bir chöllük,
Édom ademzatsiz bir chöl-bayawan bolidu,
Ularning Yehuda balilirigha qilghan zulum-zorawanliqi tüpeylidin,
Ular bularning zéminida bigunah qanlarni tökkenliki tüpeylidin.

²⁰ Biraq Yehuda menggüge turidu,
Yérusalém dewrdin-dewrgiche qalidu;

²¹ Hem Men ularni tökken qanlarning paklandurulmighan gunahliridin paklandurimen;
Chünki Perwerdigar Zionda makanlashqandur.

3:18 «...Shittim jilghisini sughiridu» — «Shittim jilghisi» Yérusalémning sherqiy teripida bolup, suliri Iordan jilghisigha chüshidu.

3:18 Am. 9:13

Qoshumche söz

Axirqi zamandiki weqelarning tertipi

Peyghember arqiliq bolghan bésharetlerning bayanlirigha qarighanda, Yoél éytqan «axirqi zaman»diki muhim weqeler töwendiki tertip boyiche bolushi mumkin. Oqurmen kitabni qétirqinip oqup, özi bir xulasige kelsun.

(1) Xudaning Rohi barliq et igilirige (démek, herqaysi millet-xelqlirige, herqandaq insanlarga) quyulidu. Shuning bilen Xudaning sözliri peqet bir peyghember arqiliqla emes, belki köp «yigit-qizlar, qérilar, qul-dédekler» arqiliq, herxil ghayibane alamet, chüsh, bésharetlik söz qatarliqlar bilen ayan qilinidu. Shühbisizki, shundaq bolghanda, barliq insan Xudaning xewirini anglash pursitige ige bolidu (2:28-29).

(2) Israil, yeni Yehudiylar pütkül dunyagha tarqitilidu (3:1-2). Yoél bu ishning qandaq, némishqa yaki qachan yüz bérédighanliqini démeydu. Biraq Israil özlirining «barliq eller arisigha tarqitilish»idin ibaret bolghan külpetni, Musa peyghember arqiliq bolghan ehdingeng eng axirqi «terbiyilik jaza»si dep bildi.

(3) Israil yene öz zéminigha, yeni Qanaan (Pelestin)gha qaytip jem bolidu. Yoél yene buning qandaq, némishqa yaki qachan yüz bérédighanliqini démeydu.

Xudaning Rohining quyulushi (1-weqe) del qaysi peytte, 2-weqedin awwal yaki 2-weqedin kéyin, yaki 3-weqedin awwal yaki 3-weqedin kéyin yüz bérédighanliqini «Yoél peyghember» kitabining özidin éniqlighili bolmaydu (bashqa peyghemberning kitablirida bu toghruluq söz bar).

(4) Asmanda herxil karamet-bésharetler peyda bolidu (2:30).

(5) Israilgha qarshi hem Xuda bilen qarshilishidighan, hemme eldin terkiib tapqan bir qoshun jeng qilishqa yighilidu. Ularning barliq bisat-teelluqatliri jengge sélinidu. Ular «**sapan chishlirini qilich qilip, orghaqlirini neyze qilip soqushidu**»; hetta «**ajiz ademler**»mu özini «**küchlük**» dep élan qilip qatnishishi zörür bolidu (3:10).

Qoshun tebiettin tashqiri küch-qudret bilen qorallinidu — biraq bu küch Xudadin emes, belki jin-sheytanlardin kélidu. Ular zor weyranchiliq qilidu. Xuda «chéketke qoshuni»ni «Méning qoshunum» déginidek, bu qoshunnimu «Méning qoshunum» deydu. Buning menisi, Xuda «chéketke qoshuni»ni ishletkenge oxshash, U bu (rezil) qoshunnimu ishlitip Öz xelqini towigha keltüridu (2:1-11).

(6) Düşmen qoshuni Yérusalémgha yéqin bolghan jilghigha («Yehoshafat» dep atalghan, yeni «Perwerdigar soraq qilidu» dégen menide) yighilghandin kéyin, Xudaning xelqi özlirini qutquzush üçün Uninggha nida kötüridu (2-bab, 20-ayette étylghandek) hem Xuda Özining perishtilerdin terkiib tapqan zor küchlük «samawiy qoshuni»ni düşmen bilen jeng qilishqa ewetidu.

(7) Quyash, ay hem yultuzlar qarangghulishidu (2:10, 31, 3:15)

(8) Köp ademlerge nisbeten bu peyt belkim towa qilib Xudaning yénigha qaytishqa eng axirqi purset bolidu. Shunga bu jilgha «qarar jilghisi» depmu atilidu (3:14). Xuda wede bériduki, **«Perwerdigarning namini chaqirip nida qilghanlarning hemmisi qutquzulidu»** (2:32)!

(9) Jin-sheytnlar quwwetligen dushman qoshuni bitchit qilinidu (2:10, 3:15).

(10) Israil zémini intayin mol awatliqqa qayturulidu. Misir hem Édomlarning ikki zémini eksiche weyran qilinidu (Tewrattiki «Ezakiyal peyghember» 29-bab, 12-ayette Misirni basqan weyranchiliq qiriq yilliq bolidu, dep éytilidu). Édomda bolghan weyranliq daim bolidu. Yérusalémdin sherqqe hem gherbke aqidighan yéngi bir derya peyda bolidu (Tewrattiki «Zekeriya peyghember» 14-bab, 8-ayet, «Ezakiyal peyghember» 47-bab, 1-12-ayetnimu körüng).

(11) Xuda Yérusalém hem Zion téghini alahide makan tutidu (3:21).

Yoél peyghember öz xelqige: **«Perwerdigarning küni yéqin»** dep éytqan. Kitab yézilghan waqitta, yeni buningdin 2700 yil ilgiri «Perwerdigarning küni» «yéqin» bolghan bolsa, бүгünki künde téximu yéqin bolmamdu? Reb Mesih Eysa miladiye 33-yilida öldi. Rimliqlar, Yehudiylar hem Sheytanning özi bu ishni Uning tügeshkenliki, berbat bolghanliqi dep oylidi. Biraq Xuda Eysani derweqe Özi ewetken «Qutquzghuchi-Mesih»i hem Oghli ikenliki, Uning ölümi gunahlarni uyuidighan birdinbir qurbanliq ikenlikini dunyagha ispatlash üçün, Uni ölümدين tirildurup, ershke kötürüp Özining ong yénigha olturghuzdi. Mesih Eysa qayta tirilip 50 kün kéyin ashu yerdin (asmandin) Xudaning Muqeddes Rohini Özige étiqad qilghanlarning hemmisi üstige quyup berdi hem ular arqiliq köp möjizilerni körsetti. Oqurmen bu ishlarni özi Injil, «Rosullarning paaliyetliri» dégen qisimdin oquyalaydu. Shu qisimdin (2-babtin) yene bayqiyalaymizki, Muqeddes Roh quyulup, bir yüz yigirme étiqadchi bésharetlik söz qilghinida, rosul Pétrus ornidin turup, xelqge: Bu ishlar Yoél peyghember bésharet bergen ishlarning bashlinishi, dep jakarlidi. Shunga bu möjiziler derweqe Xudaning Mesih Eysani **«Reb hem Qutquzghuchi-Mesih»** qilib tikligenlikini ispatlaydu, deydu.

Emdi «Perwerdigarning küni»ge yétip baridighan «axirqi künler» shundaq bashlanghan boldi. Qedirlik oqurmen, siz Xuda hem muqeddes perishtiliri aldida turup özingizning hésabini bérishke teyyarmusiz? Muqeddes Kitabta ademlerni qutquzidighan alahide bir nam bizge bérilidu. Qutquzulush üçün biz bu namni chaqirishimiz kérek. Bu nam Eysa Mesihning namidin ibarettur. Injil «Ros.» 2:17-21, 36-ayetni körüng. Oqurmenler Injildiki «Eysa» («Yeshua») dégen isimning «Perwerdigar Qutquzghuchi» dégen menide ikenlikini bilidu («Mat.» 1:21). U hazir Xudaning ong yénida sizning nijat-qutquzushqa bolghan dua-tilawitingizni anglashni kütidu. **«Perwerdigarni Özini tapquzmaqchi bolghan peyitte izdenglar; U yéqin turghan waqtida Uninggha nida qilinglar!»** («Yesh.» 55:6)

«Perwerdigarning namini chaqirip nida qilghanlarning hemmisi qutquzulidu» («Yoél» 2:32).